

יהיה מאורחים הסדר לעורכים

פסח תש"פ 2020 ייזכר בחוויה של רובנו כאחד הפסחים המיוחדים במינם. על פי סיפור יציאת מצרים המקראי- יצאנו בבהילות מבתינו וברחנו ממצרים. השנה- אנו נכנסים הביתה במידה לא קטנה של בהלה ותחושת שיעבוד. ככה זה, החגים לא בוחרים את הזמן המתאים לנו, הם מגיעים בזמן שלהם בשנה ועלינו לבחור אם לפתוח את הבית והלב ולהכניסם. פסח הוא חג שמתחיל בשפיפות קומה. ראשיתו, בעבודות בני ישראל במצרים ובמאבק להצלת חייהם של הבנים שנולדו ('דומם שטה תיבה קטנה') וסופו, בחציית ים סוף וביציאה לחופש. ומה עושים כשהוא מגיע בימי מגפה עולמית שסוגרת את כולנו בבתינו? מחפשים את המשמעות שבמשמעת שנכפתה עלינו; זוכרים שבכל אחד ואחת מאתנו זורם סיפור של היציאה מעבודות לחירות; ופשוט נותנים לזה מקום. גם לצער וגם לשחרור. מתחילים באתגר ומסיימים בשמחה ובתקווה!

מאחלים לכולנו חג שמח, שונה ומיוחד,
צוות ניצנים.

פסח על שום מה? פרופ' אביגדור שנאן, חבר הוועד המנהל של ניצנים

ימי הפסח הבאים עלינו לטובה באים לציין את האירוע המרכזי בתולדות עם ישראל לדורותיו: היציאה ממצרים בהנהגתו של משה (המכונה בספרות חז"ל בתואר המכובד "רבנו"). הסיפור פשוט למדי: בני ישראל נתונים בעבודת פרך בגולה, במצרים, ומשועבדים בידי מלך אכזר, פרעה. לאחר שורה של מכות שמביא האלוהים על המצרים (דם, צפרדע ועוד ועוד עד מכת בכורות) - כדי לשכנע אותם לתת לבני ישראל לצאת לחירות - יוצא העם לדרכו למדבר (שם הוא עתיד לקבל את התורה) ומשם לארץ כנען. ביום השביעי ליציאה משנים המצרים את דעתם ויוצאים לרדוף אחרי בני ישראל, אך הנס הגדול מכולם - קריעת ים סוף - מביא כליה על המצרים ופותח פתח לתקופה חדשה של נדודים במדבר, שאף בהם מתגלים ניסים רבים כגון מן שיורד מן השמים, מים שנובעים מסלע ועוד.

לזכר האירועים האלו נחוג שנה בשנה חג בן שבעה ימים: ראשיתו, ביום היציאה ממצרים, בט"ו בניסן (השנה – 9.4) וסופו, ביום המעבר בים סוף, ביום כ"א בו (15.4), הוא "שביעי של פסח", כשבין זה לזה ימים בעלי צביון מיוחד, הם "ימי חול המועד" (בין חול מוחלט לבין מועד). מאפייניו הריטואליים של חג זה הם האירוע הפותח אותו (ליל הסדר, ביום רביעי בערב, שבמרכזו קריאת ההגדה) וכן ההלכות הרבות הקשורות באיסור על אכילת חמץ. איסור זה, שמקורו בתורה, בא

להנציח את אכילת המצות שאכלו בני ישראל עם יציאה, כיוון שהיא נעשתה בחיפזון ולא היה זמן לבצק להחמיץ. (לפי דעה אחרת המצות היו "לחם עוני", הלחם שאכלו בני ישראל במצרים, בתקופת השעבוד).

רעיונות החג הם רבים ומגוונים מתקשרים אל שבעה ימים אלו. כאן נביא חמישה מהם (אך כל המרבה הרי זה משובח, כלשון ההגדה):

[1] **היה או לא היה?** ובעצם למי איכפת? הרעיון של יציאה לחירות - במיוחד בימים אלו של סגר מרצון - קסם וקוסם ויקסום לכל אדם בכל זמן ומקום. "עברנו את פרעה ונעבור גם את זה" אמר מאיר אריאל ובכך סימן את סיפור יציאת מצרים כדגם בסיסי לבקשת חופש: "let my people go" (שלח את עמי) שרו שחורי העור באמריקה ואנו דרשנו כך מברית המועצות לשעבר לשחרר את אסירי ציון. גם תיאורי העתיד של הנביא ישעיהו, דרך משל, בנויים על העיקרון של מה שהיה הוא שיהיה, וגם גאולת העתיד תהיה מעין יציאת מצרים, הפעם מכל המקומות שבהם יושב עם ישראל. לפיכך הרעיון הוא עיקר והשאלה מה היה באמת תפלה לו. ההיסטוריונים יטענו כי אין ראיות של ממש לסיפור המקראי, אז מה? האם בשל כך הדרישה לחופש וחירות מאבדת את ערכה?

[2] **אלוהים ואדם.** לפי הסיפור המקראי יציאת מצרים היא מעשה האלוהים, שהביא את המכות, וקרע את ים סוף וכו'. אבל הקורא את המקרא בקפידה יגלה כי גם לאדם, למשה, נועד תפקיד משמעותי. מתח זה בין התערבות האלוהות מלמעלה לבין מעשה האדם מלמטה מלווה גם את סיפור מגילת אסתר וגם את סיפור קוממות עם ישראל בארצו בדורות האחרונים. האם הכול בא ממרומים או שמא יש לשלב את שני המאמצים? התשובה על השאלה כרוכה, כמובן, בעמדה הדתית שבה אוחז כל אדם, אך השאלה במקומה נשארת. סוגיה זו עשויה אף להסביר את היעדרותו הבולטת של משה מהגדה של פסח. הכול היה מעשה האלוהים, "לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי השליח" (משה).

[3] **הנחלת המורשת.** מלכתחילה נועד ליל הסדר לתפקיד אחד בלבד: להנחיל לדור הצעיר את מורשת העבר, "והגדת לבנך ולבתך". האם יש צורך בקריאת כל ההגדה כדי לקיים דרישה זו? גם כאן, כמובן, יש מקפידים יותר ויש מקפידים פחות, ברוח החופש שחג הפסח משדה. אבל גם מי שמחליט כי ההגדה כולה היא מעמסה גדולה יתר על המידה, ראוי שיבין מה עיקר ומה טפל, מה אפשר בלעדיו (כגון השיר דיינו או חשבון המכות שעל ים סוף ועוד) ומה אי אפשר בלעדיו (סיפור העבר בלשון כלשהיא שהצעירים יבינוה). הרעיון ש"בכל דור ודור צריך אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" יחד עם "וכל המרבה לספר הרי זה משובח" יכולים וצריכים להצמיח דרכים שונות לקיום דרישות אלו, איש איש על פי ערכיו, ידיעותיו, צרכי המאזינים לו וכיוצא בזה. מכאן הפריחה הגדולה של הגדות מגוונות, מסורתיות יותר ומסורתיות פחות, ולכולן מקום במסגרת של "כולנו מסובין".

[4] **לא להחמיץ.** איך קרה שעיקר הימים האלו הפך להיות שאלת החמץ ואכילתו? להציג ברשות הרבים או לא? למכור לגוי או לא? להחמיר באלף ואחת חומרות (כבר שמענו על נייר אלומיניום כשר לפסח ועוד)? הרעיונות הנשגבים של החג נטחנו עד דק תחת מטען השאלה מה ייכנס לפיו של אדם יותר מאשר מה שיצא ממנו בדיבור, הרהור, חשיבה וניסיון להפיק לקחים מן המאמץ האנושי העל-זמני לקרוא לשבויים דרוה.

[5] **פריחה והתחדשות.** אל נא נשכח שחג הפסח מגיע במחצית חודש ניסן, חודש האביב והפריחה (בוודאי בארץ ישראל). הטבע חוגג גם הוא יציאה לחירות מן החורף שלא פעם הכביד את עולו עליו. יש לתת גם לאספקט זה של החג ביטוי, וגם כאן הדרכים מגוונות.

חג שמח!!!